

Zgodbe o kovačih.

Po vaški kroniki spisal I. E. Rubin.

Nastal je tisti čas prepir po vasi, velik šum je bil, kakor kadar pride v jeseni vihar od severa.

„Sam vrag je prinesel tega kovača, tega črnega Kraševca,“ so govorili ljudje. Ženske so stale na pragih in se podpirale v boke ter se pogovarjale od hiše do hiše.

„Bogve kje se je vzela, niti ciganske sorte ni. Nikjer ga ne marajo in se je ustavil pri nas. Predobri smo in zato je tako. Kaj je treba teh prekucij . . . In tako pohujšanje . . .“

Tako so govorile ženske. Navada je, da mnogo govore v takih časih. Zdi se jim, da imajo imenitno nalogo, da pazijo na vse, kar se godi v vasi, in da hitro popravijo vse, kar bi bilo napačnega, kajti možje ne vidijo, kaj se godi in so popustljivi. Daleč bi prišel svet, ko bi vse tako pustili.

Vzbudil je ta krik vaške očete. Bili so po stari navadi modri, previdni in prevdarni in so bili drugih misli. Oni niso imeli nič zoper novega kovača, a neprijetno se jim je zdelo, da bi bil v vasi prepir. Ko so torej prišli zvečer z dela, so se spravili vkup na sredo vasi, posedli so s pipami v ustih in pomodrovali ter premislili vse. Kaj naj bi imeli zoper mladega kovača? Sam Bog, da ga je prinesel veter, naj bo že odkoderkoli, na Selišče; kaj bi bilo sicer? Kratkovidne in lahkomiselne so ženske. Pomisli le: konj ti izgubi podkev, vol ti šepa, moraš h kovaču; drevo se skazi, motika se zlomi, rovnica se sterc, moraš v kovačnico; verige se pretrgajo, kolo izgubi šino, kljuka se polomi pri vratih, in spet potrebuješ kovača. Kaj moreš brez kovača? Drugo popraviš sam, kar je kovaškega ne moreš. In zato so bili možje vsi ene misli, da je velika sreča, da je prišel kovač na Selišče.

Težave so bile vedno velike s kovači.

Včasih so hodili ciganje in so kovali. Ustavili so se zunaj na polju in tam so postavili nakovalo in šotore okoli. Ljudje so jim prinesli, kar so potrebovali. A s cigani je bila sitnost. Pokradli so mnogo po polju in delali so slabo. Danes ti je popravil, čez teden se je strlo. Kaj je bilo ciganom do tega; vzeli so denar in šli naprej in morda se niso vrnili po več let. In drugi, ki so prišli za njimi, so imeli zopet dela. Govorili so vedno zoper druge, in vsaki so trdili, da znajo najbolje. Pa ciganske babe so napolnile vas in beračile, cele tolpe otrok

se je porazgubilo po hišah. In zjutraj ni bilo kokaši, sadja in drugih stvari. Kar so videli, so odnesli. Tako je bilo s cigani. Udomačili so se včasih, da so eni in isti prihajali več let. Morda so bili nekoliko bolj pošteni, a ciganu je v krvi, da krade. Ukradli so koštruna in ga spekli. Razjezili so se vaščani in jih zapodili zgrda. Poslej se niso vrnili več in tudi drugih ni bilo. Tako so bili težki časi, ko ni bilo kovačev. Prišel je morda kak kovač skozi vas, ustavil se je in popravil najpotrebnejše pa odšel dalje. Nihče ni hotel ostati. In nekoč je prišel človek, ki je bil dober kovač, mlad in lep. In je začel kovati. A vaščanke so hodile, kakor zmotene. Velik prepir je prišel iz tega, steple so se dekleta, ko so prale na bregu in očitale druga drugi, katera hodi za kovačem. In ko so se prepirale, so prišle matere in so posegle vmes, tako da je bila cela vojska. „Bodimo pametni!“ so rekli možje, „to so babje reči.“ A bili so nekateri med njimi nemoški tako, da so potegnili z babami in začel se je pretep. Strašni časi so bili, cela vas je živela med seboj v sovraštvu. Kovač pa je ponoči odšel.

In prišel je drug čez čas in je bil pijanec, da ni bilo cele noči miru okoli oken. Dolgove je naredil in ušel.

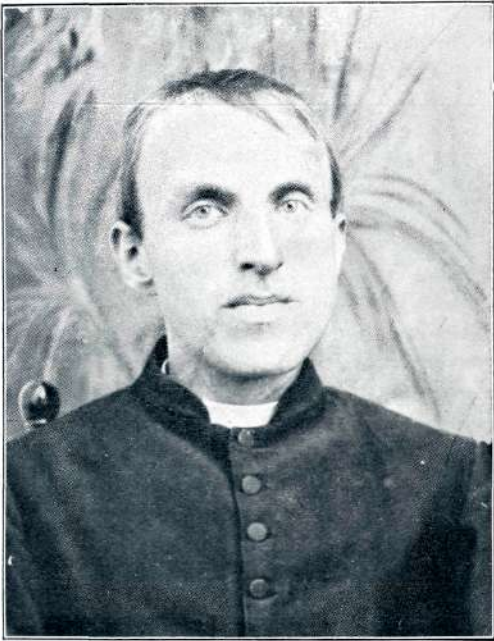
Prišel je popotnik in je rekel, da je kovač. Prinesli so mu dela in se je lotil a znal ni ničesar. Zakoval je konja tako, da ni bil nikdar več na nogi zdrav. — Zapodili so ga in so bili zopet brez kovača.

In prišel je drug. Dober človek je bil. „Sezidajte mi kovačnico,“ je dejal, „in ostanem pri vas.“ — Razveselili so se vaški možje in so videli, da bi bili morali že zdavnaj sezidati kovačnico. Sezidali so mu jo in tudi nekoliko bajte zraven, da bi mu ne bilo treba spati v kovačnici. Ko je bila kovačnica gotova, je začel delati. Delal je pridno in dobro. Vsi so bili zadovoljni. A kmalu je prišel in prosil:

„Pustite, da se oženim.“

Pomislili so očetje, pogledali in rekli: „Zakaj ne, vsak pošten človek se sme ženiti.“ Mislili so, da bo vzela katero iz vasi, kajti dosti jih je bilo, ki bi bile rade vzele kovača. A on je odšel in se je vrnil s tujo mlado ženo. Lepa je bila, da so se vsi začudili in niti ženske si niso upale govoriti zoper njo. Pred sedemnajstimi leti je bilo to. Dobro se

je zdelo možem, da se je oženil, kajti vedno so bile sitnosti z ženskami in z mladimi kovači. Dober kovač je bil to, čisto se je v vasi udomačil. Pa prišla je nesreča. Imel je šest otrok in umrla mu je žena. Postal je pijanec, delal je nerad in delal je dolgove. Otroci so beračili. Nekoč ponoči je pustil vse in odšel v svet ter pustil vasi šest otrok. Veselili so se vaščanje, da ne bodo imeli nikdar več sitnosti s kovači, a prišlo je tako — in bili so brez kovača in šest njegovih otrok so morali rediti. Kdo ve, kaj se je zgodilo z njim? Pustili so otroke v bajti ob kovačnici, smilili so se jim: mati je umrla, oče je šel po svetu, kakor da ni njih oče. Jezili so se na kovača, a mnogi so ga pomilovali; revež je

ANTON ŽAGAR
umrl v Marquette 9. januarja 1901

bil brez žene in rediti ni mogel družine, zato je pil. Otroci so posedali okoli prazne kovačnice, po vrsti so bili, vsak nekoliko manjši. Zvečer jih je prignala lakota, da so prišli gledat na hišne prage. Dobra gospodinja jim je dala kruha. Podnevi so jih vaščani včasih vzeli na delo. A delali niso radi. Posedali so okoli kovačnice, kot da je tam njih dom. Kamenja so nanesti tja in si zidali peči. Kovačnica je bila zaprta in vaščani so čakali kovača. Tako jih je živelo šest brez očeta, brez matere; najstarejša je imela šestnajst let in potem po vrsti: trije dečki, tri deklice. Nanesli so v bajto, kar so dobili, komaj je bilo podobno, da tam stanujejo ljudje. A držali so se tam, kajti mislili so, da so v svojem. Kovali so dečki pred kovačnico, kakor so bili včasih videli očeta. Velike skrbi so prišle takrat

nad vaške očete: Kaj bo s Kovačevimi, kdo jih bo redil? Vsi so se jezili nad kovača in so premišljali, kaj in kako bi, da bi bilo prav. Ušel je, in brez kovača vendar ne morejo izhajati.

In kakor nalašč je prišel takrat skozi vas nov mlad kovač. Nič ni imel, čevlje čez ramo, palico v roki, sveženj na hrbtu, to je bilo vse. Ustavil se je čez noč in ostal. Zadovoljni so bili vsi, vaščani in kovač. Možje so si globoko oddahnili.

„Tako. Zdaj je zopet vse v redu . . .“

Začel je takoj drugi dan kovati v zapuščeni vaški kovačnici in prinesli so mu dela, da so obdali celo kovačnico s starim razbitim orodjem. Možje so posedli okoli, gledali so spretnega kovača in se pomenili o vsem, kaj in kako je s kovači. Tudi o svetu so se pomenili. Kovač ni govoril mnogo, samo koval je pridno, kakor da je rojen za kovača. Tako se je začela znova stara historija.

Ni bil vsem povšeči. Govoril je po kraševsko in črno-zagorele polti je bil, na Selišču pa so bili sami beli Dolenjci. Starim ženskam se zato ni mogel prikupiti, čeprav so vsi trdili, da je vsak kovač tak. Možje so ga hvalili, da je pameten človek in izurjen kovač. Delal je cel dan brez prestanka, oglašalo se je daleč iz vasi razbijanje in dim se je kadil nad kovačnico. Tih je bil in miren, kakor da ga ni v vasi.

In prišli so vsi otroci prejšnjega kovača — Kovačevi — ter se posedli pred kovačnico, kakor so bili posedali prej. Posedli so se in gledali kovača od najstarejše — Marja ji je bilo ime — do najmlajšega, ki mu je bilo šele pet let. Kakor čudež so ga gledali. Niso se niti spomnili, da so lačni, da bi šli prosit kruha. Cel dan so sedeli in kovač se ni zmenil zanje. Dečki so si upali bliže, celo kladivo so si upali prijeti v roke. Bogve česa so se spomnili; kakor v ognju so žarele njih temne oči, gledali so kovača in se pri tem zamislili daleč, na pota, kjer je hodil kovač.

„Ko bi prestal in povedal, kaj je srečal po svetu, od koder je prišel . . .“

Marja se je bala kovača. Takoj prvi dan, ko je zaslišala, da je prišel, se je zjokala. Prišla je zjutraj pred kovačnico in je pobegnila. Ozrl se je kovač in koval je dalje. Prišla je zopet in je silila otroke, da bi šli domov. Niso hoteli iti, zagledali so se in so ostali tam. Odšla je v bajto ob kovačnici: vse se je slišalo, kar je delal kovač, bilo je kakor nekdanj. A zakaj je tako čudno v srcu, tako nemirno? Ali samo zato, ker spominja na nekdanj? Ali zato, ker je prišel kovač? . . .

Taki časi so se začeli.

In prišle so ženske-starke in so pravile, da je hodil svoje dni sam škrat v podobi kovača po

svetu, da je lažje zapeljeval ljudi, da je motil mlade, neizkušene duše in netil prepir po hišah. In druge so pravile o tujih ljudeh, ki prihajajo in odhajajo ter so celi vasi v nesrečo. In pripovedovale so o raznih popotnikih, ki so jih bile videle same, ali pa so bile o njih slišale od svojih mater. Tako se je mnogo govorilo o kovaču. A kovač ni slišal nič. Zgodaj zjutraj je delal v kovačnici, opoldne je počival v senci in delal je do poznega večera. Žganje je pil, kakor vsak kovač. Zvečer je posedel z možmi v krčmi in se je z njimi modro pogovoril, tako da so prikimali in pritrdili, da je novi kovač vreden prejšnjih kovačev in da se spozna po svetu. Spal je v kovačnici, niti spati ni hotel drugod. Ni bilo to možem po godu.

„V bajti bi moral spati,“ so menili.

„A tam so Kovačevi, kam hočemo ž njimi?“

Kovač ni hotel. Ležal je zvečer včasih pred kovačnico in potem je izginil.

In prišlo je tako, da so hodile mlade vaščanke mimo kovačnice z radovednimi očmi. Niso bile še pozabljene stare pripovedke o kovačih in že so hodile mimo in gledale, kaj dela mladi kovač. In prišlo je ženskam na misel, da je Marja stara šestnajst let in da se bajta drži kovačnice.

„Pomislite, in Elija mu je ime in tuj človek je,“ so govorile tiho.

„In kovač povrhu.“

„In ona Kovačeva, ko ima že v krvi . . .“

Tako se je vznemirilo Selišče. Gospodarji so hvalili kovača, niti slišali niso, kaj pripovedujejo ženske. In šepetale in govorile so bolj in bolj, kajti Kovačevi so smeli v kovačnico, pritiskali so meh in podajali kladiva, zvečer pa so prišli na prage sest. —

„Delat naj bi šli, kovač je lahko brez njih. In celo ona, Marja, se je polenila, doma posedla in v kovačnico pride, kadar ni nikogar tam. Pravi, da pride po otroke, a vsak lahko ve, zakaj pride. In zakaj se kovač igra s Kovačevimi otroki, za druge pa se niti ne zmeni? Poznamo kovače. In vas jih mora rediti in delati nočejo . . .“

Sneg je padel po deželi in dežela je bila vsepovsod bela. Kmetje so zapustili polja in se zaprli v kočje. Zavila je burja in starci so začeli ob peči misliti na kožuhe.

In zgodilo se je, da so neko jutro Kovačevi pribežali k sosedu Kafarju. Pozabili so bili čisto na nje in skoraj bi bili zmrznili. Pa сосед Kafar se je razjezil in jih zapodil . . .

Pobegnili so v druge hiše.

„Zmrznili bodo,“ je padlo nekomu v glavo.

„Ah, ne bodo, saj imajo bajto, drv naj nanesó, zakurijo naj,“ so govorili drugi.

In pri tem so se spomnili tudi na kovača. Bali so se, da jim bo zmrznil pozimi v kovačnici, kajti za zimo bo prišla pomlad in bodo potrebovali kovača, bogve če bi medtem prišel zopet drugi.

Sešli so se možje in se posvetovali. Težko je bilo resno premišljati o vsem tem. Hoteli so kovača poslati po hišah, toda po hišah hodijo samo berači, ne delavni ljudje, in razžalili bi morda kovača. In našel se je med vaščani moder starec in je svetoval tako:

„Za kovače moramo skrbeti, za vse, tudi za onih šest. Bodi skupaj, kar vkup spada. Prebiti dajmo kovačnico, da bo iz nje prehod v bajto; dobro se zakuri peč in bo grela na obe strani.“ Dolgo so še premišljali in so videli, da ne gre drugače. Poklicali so zidarja, da bi prebil vrata med kovačnico in bajto.

GROB ANDREJA ANDOLŠKA V EAGLE HARBOR
rojen v Ribnici 27. septembra 1827, umrl 23. junija 1882

Zbrali so se vsi Kovačevi v kovačnici, da bi videli, kako dobi bajta nova vrata. Tudi kovač se je ozrl. Bilo mu je vseeno, kaj delajo v kovačnici.

A prišle so ženske in so zagnale velik krik. Očitale so jim tako:

„Neumni ste in brez pameti, vi, ki se imenujete možje. Ni dovolj, da je bila bajta že zdaj blizu kovačnice, še vrata naredite med obojim, da bo še bliže. Ali ste s slepoto udarjeni, da ne vidite, kako hodi Marja zamišljeno okoli kovačnice, otroci pa so v kovačnici, kakor bi bili doma. In kovač Elija je mlad in lep. Črno poraščen je in nosi se pametno, a svetle so njegove oči, da se jih boji vsak.“

Sešli so se zopet na večer k najstarejšemu vaščanu, ki je imel tudi pri županstvu besedo, posedli so po klopek okoli peči in okoli mize. Prižgali so si pipe in so napolnili vso hišo z dimom. Govorili

so o vsem mogočem, kakor je to navada, dasi so vedeli, da so prišli vkup zaradi Kovačevih. Dolgo ni hotela beseda priti do njih. In ko je bila že pozna ura, je poprijel star sosed besedo in je vprašal:

„Torej, kaj bomo s kovačnico?“

Vsi so obmolknili takoj.

„Mi kovača potrebujemo,“ je „pravil nekdo, „obdržati ga moramo in mu dati gorkote in strehe.

vsem prišla misel, da bodo dali človeka iz vasi učiti za kovača.

In vstal je Kafar, ki je imel kajžo v vasi, in je rekel:

„Zadosti bodi premišljevanja. Jaz dam kovaču stanovanje v svoji hiši pa konec besedi.“

Vsi so obstali, kajti niso vedeli, da je Kafarju žena tako naročila; tudi niso pomislili, da ima Kafar hčer in drugo. Zato so se posmejali zadovoljno in so rekli: „Je že prav, pa naj gre k tebi“. Veseli so bili, da se je stvar tako iztekla, da ni bilo treba še naprej premišljati. Samo eden njih se je spomnil, da bo kmalu zime konec in da morda kovač ne bo hotel iti h Kafarju. A razjezil se je Kafar in rekel:

„Storite, kar hočete, pri tem ne sme ostati, da bi se delalo pohujšanje in da bi ženske govorile, da ne vemo, kaj je prav.“

Vsi so pritrdili njegovim besedam.

„Če pa ne bo kovač hotel iti, pa naj gre drugam,“ je še pridedal Kafar.

Pa so možje zopet premislili vse, kar so že tolikrat premišljali. Najstarejši, ki je imel pri županstvu besedo, si je z majol-kasto ruto brisal pot z lic.

„Izpremeniti se mora, tako je, jutri mu povemo, kaj in kako je pri nas.“

Oddahnili so se vsi in so prižgali pipe, ki so bile ugasnile, ker so med premišljevanjem pozabili na nje.

Zadovoljni in veseli so odšli domov.

Kafar je imel kajžo poleg kovačnice, zato se je zdelo vsem prav, da se je tako sklenilo. Prišli so drugo jutro v kovačnico in povedali kovaču, kako in kaj hočejo. A kovač — kakor da ni nič slišal. Posvetile so se mu oči in je koval dalje.

„H Kafarju pojdeš,“ mu je dejal staric in si prikimal iz zadovoljnosti.

„Zakaj pa onih iz bajte tam nočete? One zebe, mene ne,“ je odgovoril kovač; možje so ostali in pomislili.

„Kaj oni, kaj Kovačevi, kaj nam delajo, da bi skrbeli zanje?“ je rekel Kafar.

„Tako je,“ so pritrdili drugi in so molčali nekaj časa.

In ojunačil se je eden iz njih in rekel:

„Mi pa tako rečemo: besedi ne maramo v vasi. Za dobro ime gre. Kdor noče tako, mu je odprta pot, od koder je prišel.“

Kovač je koval dalje, kakor da ni bil slišal, a slišal je bil dobro in je razumel.

ŠKOF IVAN STARIHA

Ločiti pa se mora slama od ognja, tako me razumejte.“

Možje so se zamislili. Vsi so videli, da je res tako. Premislili so bili že zdavnaj vse, in ko so uganili tako, kakor so mislili, da bo prav, je bilo napačno. Samo zato so take težave s kovačem, ker ni domač. Ko bi bil domač, bi imel svojo hišo na Selišču. Sedaj pa je tujec, nikjer doma, samo v kovačnici. In ko bi bilo že zdavnaj drugače, ne bi bilo treba sedaj rediti šest Kovačevih... Takrat je

„Tako je,“ so pritrdili drugi, „nam nočemo, da bi kdo jemal dobro ime.“

„Če pa tako ne,“ je pridejal Kafar, „pa naj gredó oni iz bajte, kamor hočejo.“

„Tako je, zdaj pa stori, kar hočeš,“ so pritrdili drugi. In možje so odšli razjarjeni. Zdelo se jim je, da niti niso na svojem gospodarji, zato so se jezili.

„Poglejte, pritepenci nas bodo pognali,“ so govorili med seboj. „Tako je, ker smo predobri.“

Nihče se ni poslej več zmenil za kovača, tudi delat mu niso nosili. Samo ženske so vedno govorile. In nastala je v vasi velika vojska: eni so hoteli pognati kovača po svetu, drugi pa so se bali pomladi in so govorili modro.

Utihnilo je kladivo v kovačnici. Vsega je zmanjkalo kovaču: oglja, dela in železa. Odšel je podnevi v sneženi gozd in je nabiral drva, da je zakuril v kovačnici. Tudi Kovačevi so hodili v gozd. Posedali so v tihi kovačnici in kurili ogenj. A prišel je čas, ko niso imeli kaj jesti, in oditi so morali po hišah. Tudi kovač je prišel brez denarja v krčmo. Kazali so s prstom za njim.

Zbrali so se tisti čas možje in se posvetovali, kako bi pognali ljudi iz kovačnice in iz bajte. V vasi je živel star stric, dober človek, razumen po letih in moder v besedi. Ljubil je ljudi, ki so bili daleč po svetu, tam za Krimom. Rad je imel kovača in sta pila skupaj, kadar je prišel v krčmo. In kovač mu je pripovedoval o tujih ljudeh, o daljnih deželah, o velikih mestih. Zato je stric rad imel kovača. In ko sta prišla v krčmo skupaj, je rekel stric kovaču:

„Razumeti moraš, brat, zakaj je tako pri nas. Nisi ne prvi ne zadnji. Vemo, kako je, kadar ženske govoré. Kafar ima hčer, in tako je pri hiši. Ti pa, brat, bodi pameten.“ In ko so se zopet sešli možje, je prišel stric mednje in je razsodil tako:

„Kaj hočete kovaču, kdaj ste še imeli enakega? V Nemcih je bil in v Lahih in celo dol v Turke pojde, pravi. Imeniten človek bi bil, ko bi imel srečo. In zato je tako pri nas, ker ženske govoré. Vsi skupaj ste samo toliko kakor Kafarica.“

Razjezili so se možje, da bi bili skoraj planili po stricu. On pa je vstal mirno in je odšel.

Drugi dan je spravljal kovač svoje reči. Kovačevi so stali okoli in gledali žalostno. Kam pojde tja po svetu? Tudi oče njihov, pravijo, je šel tja. Kaj more biti tam v svetu? In rodila se jim je v srcu želja: iti po svetu, daleč, naprej, vedno dalje. Prišla je tudi Marja v kovačnico. Dolgo že ni bila

notri. Sedla je na nakovalo in je zajokala. Pokrila si je obraz z rokami.

„Kam pojdeš in nas zapustiš?“

Tudi drugi so začeli jokati.

Prišla je Kafarica na prag in tudi druge ženske so se nabrale:

„Me smo vedele, kako je. Le jokaj.“ Uprle so roke v boke in se suvale. Prišli so tudi možje in so pogledali v kovačnico:

„Greš torej? Redili smo te in zdaj, ko je čas delati, greš. Le pojdi.“

„Naj gredó pritepenci, da bo mir po vasi.“

Kovač ni rekel ničesar. Cula je bila velika, kakor ko je bil prišel. Palica je bila ista. Stopil je k Marji in jo prijel za roko.

„Pojdite z menoj, otroci, velik je svet,“ je rekel.

Vsem šestim so od veselja zažarele oči. Oblekli so vse, kar so imeli — niti cule jim ni bilo treba. Prišel je tudi stric iz vasi, postal je pred kovačnico in mu je bilo žal kovača.

„Greš, brat,“ je rekel; „prav, niti dihati se ne da na Selišču. Velik je svet in prostoren. In vsi gredó s teboj. Prav!“ In je odšel, da bi si otrnil skrivaj solzo.

Tako so odšli kovači v svet. Cela dolga procesija je bila: kovač Elija, Marja in potem pet po vrsti. Ozrli so se nazaj po kovačnici in po bajti poleg kovačnice. Marja je zajokala in drugi za njo. Kdo ve, zakaj se jim je storilo inako. Nič niso bili zapustili tam. Vaščanke so stale tam in gledale za njimi.

Odšli so dalje po sneženih potih v daljni svet.

Vaški možje so se sešli in so se opomnili, da bo prišla za zimo pomlad in bodo potrebovali kovača. Vaški stric je odšel v krčmo in je pil od žalosti.

Po svetu so odšli kovači in so sanjali o kovačnici in o bajti poleg nje in vabilo jih je nazaj: navajeni so bili, da so bili sovraženi in zaničevani. A prišle so druge sanje, ki so jih vabile naprej. Prišel bo, so upali, čas, ko se bo ustavil kovač Elija v lepi kovačnici in bodo kovali ž njim, ljubljeni od vseh; nekoč bodo morda prišli v krčmo in bo tam sedel star kovač in bo pil, kakor je bilo to na Selišču. In bo spoznal, da je njihov oče. Zjokali se bodo od radosti. Živeli bodo skupaj, delali bodo, in kovačnica bo rastla iz tal, lepa, velika. In hiša bo zrastle zraven, kakršno imajo ljudje. Tako so šli v sanjah naprej in kdo ve, kako se je končala historija.

